

Briseadh na Cloiche le Iain Moireach

Ghabh e dhan ulbhaig leis an òrd-mhòr, an t-òrd a' buiceil agus pian a' ruith na ghàirdeanan. Cha do shaoil an t-seana chlach dad dheth. Cha do dh' fhalbh ach crotal is pùdar mar cheò, rud beag leis gach buille. Cha do shaoil an t-seana chlach dad de nì sam bith. Dh' fhàs maoil an duine dearg, is fliuch, is bha cuistean ri bòcadh le cabhaig fala. Dh'fhosgladh a bheul is anns an tiotadh a bhuaileadh an t-iarann a' chlach, thuiteadh a ghèillean is thigeadh anail a-mach na h-aon chnap.

An ceann greis, dhrùidh am fallas air an duine. Bha eanchainn a' slacadaich na chlaigeann mar gum biodh làmhnan làidir caillich ga fuine. Leig e roimhe. Thuit an t-òrd, agus thàinig crith na ghàirdeanan sìos bho na h-uillean gu bàrr nam meuran. Shuidh e air a' chloich, agus shuath e fras fallais o a' mhaoil. Chumadh anail grìosach ceàrdaich a' dol; bha a chridhe a' turaillich mu asnaichean. Bha corra ablach smuain mar riabagan de sheann bhrataich a' sèideadh tro inntinn; taigh...gàrradh...

teine... bean... sgith... taigh... clach - facail agus dealbhan am measg a chèile.

Clach air na chruinnich deigh o chionn linntean, mus deach bonn a chur ri làr an siud. Clach air na fras uisge is clachan-meallain, agus ùird, agus mionnan. Clach air an deach iomadach teine a chur. Tri troighean pailt de dh'fhaid, is dhà de dh'airde às an talamh. Clach dhòigheil, shèimh, na do rinn cron a-riamh.

Taigh ùr, suimeant, le ceithir seòmraichean, cidsin le uinneig mhòir a' cumail sùil air a' Chuan Siar. Tapaichean faileasach, fàileadh fiodh geal, is fiach trì cheud na bhroinn.

Chuir e uilinn air gach glùin, is sheall e, 's e a' sgrùdadh an àite anns na dh' fhàg a chrògan làrach de fheur briste. Bha e a-nis a' tarraing anail an àite bhith ga sèideadh, is bha a chridhe a' plubadaich ri taobh a sgamhanan mar bhreac air bòrd locha.

Cha leigeadh e a leas sealltainn ris an taigh - bha dealbh an taighe sgrìobhte le sgeill na chuimhne. Thòisich an taigh aon oidheche ann an cathair cruaidh an cois an teine ann am fàrdach Iain Fhionnlaigh. Ruith a chuimhne mar fhear air a bharran a-steach staran fliuch, shìog e tro thallan le peileachan uaine is geal, agus suas do sheòmar a bha mar an leth-cheud seòmar eile anns a' bhaile; le dreasair, being is bòrd nan seasamh gu cugallach air ùrlar a bha dìreach cho rèidh 's a dh'fhàg na casan e. Agus sheall e ri taobh an teine anns a' ghèibhil, agus bha ise an sin ga fheitheamh. Catriona.

E, 's i bha bòidheach na latha, le aodach glan soilleir (mus do bhàsaich a màthair). Dhèanadh i gàire cho socair, cho bàidheil, 's gun saoil e nach do rinn i gàire a-riamh mus fhaca esan i. Rinn e fhèin gàire, na shuidhe air a' chloich. Bha esan air ùr tharsainn às a' Chogadh, slàn sàbhailte, le sgeadachadh de fhasanan suirghe a dh' ionnsaich e anns a' Nèibhi, agus bu mhath gun robh sin aige. Cha robh Catriona air còmhradh gaoil de a shamhail a chluinntinn, agus gheall i a phòsadh. Thogadh iad taigh ùr, taigh le làr rèidh is ballachan còmhnard, is staidhre na mheadhan, dhaibh fèin, thuit ise. Thogadh gu deimhinne, caisteal, nan dèanadh i gàire eile. Thogadh. Ach eadar a h-uile càil a bh' ann, cha robh e furasta dha fòiseachadh air, agus b' ann air an t-samhradh a chaidh e chuir e crìoch air. Dà bhliadhna dheug.

Dh' fhidir e daolag a' sreap bil feòir. Cha dèan thu càil dheth, a charaid. Chan fhuing sin do chudthrom, a sheòid. Sin thu... Ò.. theab thu... gabh grèim... daingead, cha mhòr nach - h-ì... òrteach eile 's bidh - a, siud thu, dh'fhalbh thu. Thog e a chas os a cionn agus chuir e cnuidh a bhròig air a muin. Ghluais e bho thaobh gu taobh i gus an robh am fear air a pronnadh, dorch. Amadan creutair, carson a bha i a' sreap an siud co-dhiù?

Sheall e ris an òrd-mhòr anns an fheur. Bha buaileag gheal air an aghaidh-bhualaidh, is an oir air a dhroch chaobhadh. B' iomadach clab a thug e leis, òrd a bha ùr o chionn dà bhliadhna. Shlob e a ghàirdean deas, na fèithean cruaidh, is thog e a shùil ris an taigh.

Dà bhliadhna dheug, cha robh guth aig duine air a' Chogadh an-diugh, cha robh beachd aca mar a shàraicheadh cogadh duine. Cha robh cuimhne aig Catriona air suirghe fhasanta. Co-dhiù, cha robh na facail freagarrach tuilleadh. Thàinig feadhainn de na rudan a thuir e rithe gu a theanga. Chrath e a cheann agus dh' fhalbh iad. Mánran... cùbhraidh... maoth... gaol... - thuit iad air an talamh cho marbh ris an daolaig.

Thàinig beul Catriona na chuimhne a-rithist. Na fiacian geala, na bilean cruinn, bog, blàth, òg. Ac dh' fhalbh am blàths, dh' fhalbh na fiacian, theirig an òige, is sheac na bilean. Le dìth taighe. Agus dh'fhàs am beul cumhang, le preasan beaga a' ruith a-steach thuige, mar gum b' ann a-steach a-mhàin a bhiodh anail a' dol troimhe. Facail uile 's a thigeadh a-mach. "Gu sealladh ort, a dhuine, dè is coireach gun thog Teàrlach is Aonghas is Tormod taighean, ma tha e cho doirbh sin? H-uile tè de m' aois ann an taigh ceart, is mise fhathast gun bhùrn, gun sholas an seo?"

"Togaidh mise taigh dhut," arsa esan.

"Seadh, seadh. Cha togadh tu do thòin far a' bheing, nam faigheadh tu às leis. Teich, a dhuine, na strùc annams' tuilleadh.

Bheil thu a' dol a shuidhe an sin fad an latha?" Bha an guth aice cruaidh, cumhang mar na liopan, is chluinneadh e e na cheann cho math 's ged bhiodh i a' bruidhinn.

Bha i a' bruidhinn. Na seasamh anns an doras, ag èigheach... fad an latha.

"Chan eil, tha mi a' leigeil m' anail."

Chuala e i a' snotaraich mar each aig ceann sgrìob ghoirid. Bha i cho deamhnaidh ris a' chloich fhèin. A' chlach na croich, an teis-meadhan na lios, dìreach ann an rathad na starain. Staran còmhnaidh, leathainn a bha ise ag iarraidh. Nam biodh slabaid dynamite aige, chuireadh e - a' chlach na mhìle pios. Sheall e ri bhoisean. Tà, cha robh dynamite ann. Bha e cho math oidhirp eile a dhèanamh. Ach! Thilg e smugaid na bhois, is dh'èirich e, gu rag.

Ghabh e grèim eòlach air an òrd. Thog e e gus an robh uile ceart air a chùl, agus tharraing e air a' chloich buille cho cruaidh is gun leum an t-òrd troigh an àirde. Leig a' chlach às uspag liath. Chùm esan air, málach bho mhàlach, gus an robh an fhuil a' bragail air cùl a shùilean, is a lèirsinn a' fàs sgleòthach. Chùm e air gus an do theirig fhoighidinn, gus an do fhras na buillean fada, fada ro luath.

Thionndaidh e cheann anns an togail airson smugaid theth a shadadh, agus mhothaich e do aodann Catriona air an uinneig.

Bha an ath bhuille na bu treasa. Agus an ath thè. Thòisich fuaim a' dìosgradh tro a sgòrnan... uu-ha! Uu-ha!... nas àirde ' nas àirde. Cha mhòr nach robh a chasan ag èirigh on talamh le sgeing an ùird air a' chloich. Bha faram an ùird na chluasan a' cumail caismeachd ri chridhe na cheann. Shaoileadh tu ga choimhead gum b' ann a' danns 's a' mire a bha e. Bheireadh e gàire ort. Cha mhòr nach tug e gàire air Catriona, 's i air an uinneig ga choimhead. Ach cha bu lèir dhi a shùilean, a bha ag èirigh na aodann mar bhuilgeanan air uachdar loch dhearg, sùilean a bha a' faicinn fuil anns a' chloich.

Cuiridh an duine às dha fhèin.

Dh' èigh i ris bhon doras, ach 's ann a chaidh e fo chuthach gu bhuiteach. A ghàirdeanan suas is sìos mar mhaide-bualaidh, a' bhonaid air tuiltean dheth, a lèine a' tighinn às a bhriogais. Cha mhòr gun aithneachadh i e. Thàinig i a-null is dh' èigh i. Dh' èigh i a-rithist na b' àirde. Dh' eigh i cho cruaidh 's a b' urrainn dhi. Ghabh i grèim air a ghàirdean leis an dà làimh. Dh'èirich na casan aice bhon talamh, is thàinig iad sìos. Bha i na h-èiginn.

Suas, sìos, 's an t-òrd a' deann-bhualadh, sgal air muin sgal. Ghlac uabhas i. Ach bha esan a' dèanamh sgàird de Ghearmailteach, de fhacail, de chloich, de liopan, de chloich, de chloich -

Gu h-obann, thug e seòrsa de bhreab às, an t-òrd os a chionn, mar gum biodh an fhorc air snaidhm a tharraing na dhruim. Thuit an t-òrd. Thuit Catriona, ach dh' èirich i gu sgiobalta. Sheas esan rag mar chraobh greiseag, agus thug e ceum, còtach ris a' chiad cheum a rinn e na bheatha, agus thuit e air a bheul fodha air fad na cloiche. Gu slaodach, trom, shleamhnaich e air a cheann-dìreach, gus na bhuaill a shròn an talamh aig ceann eile na cloiche, far an robh am feur brùite, dorch.